

Araştırma

BİR GRUP YAŞLI BİREY ÜZERİNDE THUNDER BAY ÖLÇEĞİ'NİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

A Study of the Validity and Reliability of Thunder Bay Questionnaire with a Group of Elderly Individuals

Filiz YILDIRIM*
Şengül HABLEMİTOĞLU**
Bilge ABUKAN***

*Yrd.Doç.Dr., Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü
**Prof.Dr., Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü
***Sosyal Hizmet Uzmanı,
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü

1 Bu çalışma, 2014 yılında Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Kendini Gerçekleştirme ve Bilgelik İlişkisi: Yaşlılar Üzerinde Bir Araştırma" konulu yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

ÖZET

Bu çalışma, yaşlı bireylerin fizyolojik, güvenlik, sevmeye-sevilmeye, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını değerlendirmek için Thunder Bay Ölçeği'nin (Thunder Bay Questionnaire; Lakehead University, School of Social Work, 1976) geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Thunder Bay Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri toplama araçları Ankara'daki huzurevlerinde ve yaşlı bakımevlerinde kalan 60 yaş ve üzerindeki toplam 203 katılımcıya uygulanmıştır. Ölçek toplam 41 maddeden ve 5 faktörden oluşmaktadır. Formun geçerliği; kapsam (içerik) analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için ise Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan uyum istatistikleri; Thunder Bay Ölçeği'nin beş faktörlü yapısının, toplanan verilerle genel olarak uyumlu olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun, ülkemizde yaşlılar üzerinde yürütülecek araştırmalarda kullanılabilecek yeterli geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Yaşlı bireyler, ihtiyaçlar, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, geçerlik, güvenilirlik

ABSTRACT

The aim of this study is to survey the validity and reliability of Thunder Bay Questionnaire (Lakehead University, School of Social Work, 1976) which is used to evaluate physiological, safety, love, esteem and self-actualisation needs among elderly individuals. The Questionnaire and Demographic Data Form were used as the data collecting instrument. They were implemented on 203 elderly people who are 60 years and over staying at nursing homes in Ankara. The Questionnaire consists of 41 items and 5 factors. The validity of The

Questionnaire was surveyed by content and confirmatory factor analysis. In order to set the reliability of The Questionnaire, Cronbach Alpha coefficient was calculated. The fit statistics were proven to be in accordance with collected data in general. As a result, it is possible to claim that Turkish version of The Questionnaire to be conducted on studies on Turkish elderly individuals has validity and reliability values for future studies.

Keywords: *Elderly individuals, needs, Maslow's hierarchy of needs, validity, reliability*

GİRİŞ

Dünya'da ve ülkemizde yaşlı nüfus hızlı bir biçimde artmaktadır (Akgün, Bakar ve Budakoğlu, 2004; Howe ve Tufan, 2007; Türkiye İstatistik Kurumu, 2014). Bu artışa bağlı olarak sağlık problemleri ve yükselen sağlık giderleri, erken emeklilik, gelir düzeyinde azalma, yakınların kaybı ve sosyal destek ağlarının azalması, beslenme, barınma ve ulaşım da yaşanan sıkıntılar gibi yaşlıların ihtiyaçlarına ilişkin sorun alanları daha fazla tartışılmaktadır (Zastrow, 2013). Bu anlamda yaşlı bireylerin yaşadıkları sorunlara insan hakları ve insan onuruna yakışır bir biçimde çözüm geliştirmek; yaşlıların yaşama, gelişim, katılım ve bağımsızlık haklarına duyarlı sosyal politikaların üretilmesi ile mümkündür. Böylece yaşlı refahını iyileştirmeye yönelik girişimler hem yaşlı sağlığını ve yaşam kalitesini artırmak hem de yaşlı refahına ve dolayısıyla kalkınmaya katkı anlamına gelmektedir. Yaşlılığa özgü sorun alanlarına çözüm üretme noktasında insan haklarını ve sosyal adalet ilkelerini esas alan sosyal hizmet mesleği açısından "yaşlı refahı" önemli çalışma alanlarından biridir

(Duyan, 2010; Hablemitoğlu ve Özmete, 2010). Zira birey, aile, grup ve toplumla çalışma alanında bilgi, beceri ve değer temeli ile sosyal hizmet uzmanları yaşlı bireylere yönelik pek çok hizmet sunan kurumlarda/kuruluşlarda görev almaktadırlar. Yaşlılara yönelik hizmetlerin planlanmasında, geliştirilmesinde, yürütülmesinde aktif rol almakta ve müdahaleler gerçekleştirmektedirler. Bu anlamda yaşlıların ihtiyaç duydukları hizmetlere erişimi kolaylaştıran, aracılık hizmetleri sunan, birbirine bağlı pek çok ihtiyaç alanlarını değerlendiren, tedavi planı oluşturan sosyal hizmet uzmanları yaşlı bireylerin, yaşadıkları kayıplar ile başa çıkabilmeleri için yaşlılara destek olmakta ve ihtiyaç duyan yaşlı bireylere sosyal yardım, bakım planlaması gibi daha pek çok konuda danışmanlık hizmeti vermektedirler (Önal-Dölek, 2009).

Diğer yandan yaşlı bireyin kendi yaşamını ilgilendiren konularda en iyi kararı yaşlıların kendilerinin vereceklerine inanan sosyal hizmet uzmanları, yaşlı birey için yaşlı birey ile birlikte hareket etmekte, güçlenmelerine destek olmaktadır. Bu amaçla yaşlıların temel gereksinimlerini karşılamaları ve sağlık bakımından yararlanmaları için yeterli gelire sahip olmaları, kendi kendilerine yetebilmeleri, güvenli bir çevrede yaşayabilmeleri, kapasitelerini geliştirebilecek fırsatlara sahip olabilmeleri, toplumla ilişkilerini sürdürebilmeleri, kendilerini etkileyen kararlara katılabilmeleri, bilgi ve becerilerini genç kuşaklara aktarabilmeleri için bir anlamda yaşlıların yaşamlarına dahil olmaktadır. Yaşlıların her türlü istismardan korunmaları; yaş, cinsiyet, ırk, etnik köken gibi nedenlerle ayrımcılığa maruz kalmamaları; ihtiyacı olan yaşlı bireylere

uygun bakım hizmetleri, asgari düzeyde fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyiliği kazandıracak ve sürdürecektir sağlık bakımına sahip olabilmeleri için çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra yaşlı bireylerin sosyal ve zihinsel yönden desteklenmeleri, kendilerini geliştirebilmeleri, koruma ve rehabilitasyon hizmeti alabilmeleri, uygun kurumsal ve toplumsal temelli bakım modellerinden yararlanabilmeleri sosyal hizmet mesleğinin yaşlı refahı alanında önemseydiği sosyal politika alanlarından biridir (Genç ve Alptekin, 2013). Bu anlamda yaşlılık alanına önemli katkılar sağlayan sosyal hizmet mesleği için yaşlılık dönemine özgü ihtiyaçların karşılanmasına yönelik girişimlerin planlanmasının, yönetilmesinin ve uygulanmasının önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu çalışmanın temel konusu yaşlıların ihtiyaçlarıdır. Çünkü ulusal literatür incelendiğinde ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında doğrudan yaşlıların ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik veri toplama aracının eksikliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle yaşlıların yaşamındaki ihtiyaçların belirlenmesine olanak sağlayan Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temel alınarak geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş olan bir ölçeği Türkçe'ye uyarlamak ve böylece ulusal literatürdeki bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Hümanist bir psikolog olan Abraham Maslow, insanın sadece uyaranlar ve içgüdüsel dürtüler tarafından yönlendirilmediğini öne sürmüştür (Koltko-Rivera, 2006). Maslow (1943)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramını geliştirmesinde, insanı yeni bir davranışa iten ve ona enerji veren faktörlere odaklanması

etkili olmuştur (Maslow, 1943; Koltko-Rivera, 2006). Maslow (1954), insanların isteklerinden ziyade hedeflerine odaklanılması gerektiğini ve insan motivasyonuna ilişkin kuramların, insanların ulaşmak istedikleri nihai amaçları inceleyerek bir sınıflandırma yapması gerektiğine inanmıştır. Bu yaklaşıma göre Maslow (1954) insan motivasyonunu açıklayan önemli bir kuram geliştirmiştir. Bu kuram insan davranışının / motivasyonunun temelinde yatan gerekçeleri açıkladığı için eğitim, psikoloji, sosyal hizmet gibi farklı bilimsel alanlarda da etkili olmuştur (Onaran, 1981). Bu kurama göre Maslow (1943) ihtiyaçların karşılanmasına yönelik isteğin, motivasyon üzerinde etkili olduğuna ve davranışlara yön verdiğine inanmıştır. Maslow (1943)'a göre gelişim sürecinin devam edebilmesi için bireyin temel ihtiyaçlarının ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle temel güdüler, bireyin kendi yaşamını sürdürebilmesi için karşılanması gereken ihtiyaçlar olarak tanımlarken, diğer güdüler bireyin toplumsal çevrede kazandığı güdüler olarak belirtmektedir (Onaran, 1981).

İhtiyaçları nispi öncelik durumuna göre sıralayan Maslow, ihtiyaçların hiyerarşik bir düzeyde ilerlediğini belirtmektedir. Temel gereksinimler karşılandıkça üst basamakta bulunan ihtiyaçlar, davranışa motive eden faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Maslow, 1943; Reid-Cunningham, 2008). Buna göre Maslow (1943), insan ihtiyaçlarını Şekil 1'de görüldüğü gibi fizyolojik, güvenlik, sevmeye-sevilmek, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak hiyerarşik bir biçimde 5 düzeyde ele almıştır. Maslow'un belirli bir sıradüzeni içinde anlattığı bu ihtiyaçlar sırasıyla

bir ölçüde karşılandıktan sonra diğer ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Ancak bir sonraki ihtiyacın ortaya çıkması için bir önceki ihtiyacın tamamen karşılanmış olması gerekmemektedir (Onaran, 1981). Ayrıca Maslow (1943) daha sonra yer verdiği bazı ihtiyaçların belirli durumlarda daha önce de ortaya çıkabileceğini açıklamaktadır (Maslow, 1943).

Yaşlılık Döneminde Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Yaşamın her döneminde insanların ihtiyaçları benzer olmakla birlikte, değişim ve gelişimin bir sonucu olarak yeni ve farklı insan ihtiyaçları ortaya çıkabilmektedir. Temel ihtiyaçlar olarak sınıflandırılan fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyaçları insanlar için bütün gelişim dönemlerinde önemli ve karşılanması öncelikli ihtiyaçlar olarak yer almaktadır. Yeme, içme, nefes alma, uyku, boşaltım ve cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlar ve fiziksel güvenlik, finansal güvenlik, zarardan korunma, korkudan, kaygıdan ve karmaşadan kaçınma ve düzen gibi güvenlik ihtiyaçları birey için

önemini yaşlılık döneminde de korumaktadır. Ancak yaş ile birlikte bu ihtiyaçlar şekil ve yer değiştirebilmektedir. Biyolojik yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan fizyolojik değişimler, bu farklılaşmanın temelinde yatan belirgin bir unsur olmaktadır. Zira bu dönemde vücut organlarında ve sistemlerinde yapısal ve işlevsel değişimler oluşmakta, kas hücrelerinde kayıplar meydana gelmekte ve yağsız vücut kütlesi azalmaktadır (Danış, 2004; Yapıcıoğlu, 2009). Birçok eklemde meydana gelen dejeneratif değişiklikler ve kas kütlesi kaybı nedeniyle yaşlılar yavaş hareket etmeye başlayabilmekte ve yürüme zorlukları yaşayabilmektedirler (Boss ve Seegmiller, 1981; Güler ve diğ., 2009). Bu nedenlerle yaşlılıkta sağlık ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Beslenme, uyuma, dinlenme ve güven içinde olma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması biçimi de yaşlı bireyin koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu noktada sağlık hizmetlerine erişim, uygun barınma koşulları ve yaşam alanlarının yaşlı bireyin yaşamını kolaylaştırıcı bir biçimde düzenlenmiş olması önemli bir

Şekil 1. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi

ihtiyaç olmaktadır. Bu, bir anlamda yaşlı bireylerin belirli bir gelir düzeyinde olmasını da gerektirmektedir. Ancak hayatın giderek pahalılaşması, emeklilik ya da ailede para getiren kişinin ölümü gibi durumlarda gelirin azalması nedeniyle yaşlıların yaşamlarını sürdürmeleri zorlaşabilmektedir (Kurt, 2008). Zira yaşlandıkça sağlıkla ilgili harcamalar ve bakım masrafları da artma eğilimi göstermektedir. Yaşlı bireyin sosyal güvencesi varsa ve gelir düzeyi; sağlıklı ve rahat yaşamasını sağlayabilecek düzeyde ise yaşam tatmini ve ihtiyaçlarını karşılama düzeyi de artabilmektedir (Güngör-Ergan, 2007). Aksi takdirde yaşlı bireyler yaşamdan kendilerini geri çekebilme ve hatta yalnız başlarına ölmektedirler. Bu anlamda yaşlı bireylerin kendilerini olumlu bir biçimde değerlendirebilmeleri, yaşlılığı kabul etmeleri, değişen yaşam koşullarına uyum sağlayabilmeleri ve sosyal çevreleri ile aktif ilişkiler kurabilmeleri bu dönemde önemli bir ihtiyaç olmaktadır. Bu durum, bir anlamda yaşlı bireyin değişen sosyal çevresi, rolleri ve sorumlulukları ile birlikte çevresi içinde sevme-sevilme ve saygı ihtiyaçlarını da öne çıkarmaktadır. Ancak bilindiği gibi yaş aldıkça aile üyelerinin evden ayrılması, arkadaşların, dini ve politik gruplara üyeliklerin azalması ile birlikte rol ve ilişkiler de değişmektedir (Canatan, 1997). Böylece yaşlı bireyin yakın ilişki kurabildiği kişilerin varlığı, statüsü, rolleri, çalışma yaşamını devam ettirmek isteyen yaşlı bireyler için istihdam olanaklarının olması, aktif olarak katılabileceği kulüplerin, derneklerin ya da sosyal faaliyetlerin olması yaşlılık döneminde bu ihtiyaçların tatmin edilmesi için önemli olmaktadır.

Diğer yandan toplumun yaşlılığa bakış açısı ve bireysel olarak yaşlılık

deneyiminin olumlu ya da olumsuz algılanması da sevme-sevilme ve saygı ihtiyaçlarının tatmin edilmesini etkilemektedir (Danış, 2004; Duyan ve Şahin-Kara, 2010). Toplumsal ve kültürel ilişkilere bağlı olarak oluşan yaşlılığa ilişkin bakış açısı bireyin içinde yaşadığı toplumdaki yaşla ilgili değer ve normlara göre farklılık göstermekte ve bu farklılıkların oluşmasında toplumların kendi iç dinamiklerinin, tarihsel gelişiminin, yaşam biçimlerinin rolü olmaktadır. Başka bir ifade ile yaşlılığa bakış açısı toplumda belli bir yaş grubundan beklenen davranışlar ve o toplumun yaşlı bireye atfettiği değerlerle ilişkili olmaktadır (Baysan, 2008; Beğer ve Yavuzer, 2012; Duyan ve Gelbal, 2013). Bu bağlamda gençlik ve yetişkinlik dönemindeki statü ve rollerin yaşlılık döneminde kaybedilmesi, yaşlılığa ve yaşlılık dönemine yönelik önyargılar, artan rahatsızlıklar, emeklilik, çevre değişikliği gibi nedenlerle yaşlı bireyin sevme-sevilme ve saygı ihtiyaçlarının yaşlı bireyler açısından önemi gözardı edilebilmektedir.

Yaşlılık döneminde önemli olan ihtiyaçlardan biri de kendini gerçekleştirmedir. Zira Polat ve Bayrak-Kahraman (2013) tarafından Ankara'da bir huzurevinde yürütülen araştırma sonucunda da yaşlıların sağlıklı yaşam biçimi davranışları için kendini gerçekleştirme ihtiyacının önemli olduğu saptanmıştır.

Diğer yandan belirtilmelidir ki, başarılı ve aktif biçimde yaşlanan bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri mümkündür. Bu anlamda gerçeği olduğu gibi algılayabilen, içinden geldiği gibi davranabilen, kendi kendine yeten, çevreden bağımsız bir biçimde karar verebilen, takdir etmeyi bilen, insanlıkla özdeşleşebilen, demokratik bir karakter

yapısına sahip olan, kaba ve başkalarını küçük düşüren şakalardan hoşlanmayan, yaratıcı ve kalıp yargılara karşı direnen bireylerin kendini gerçekleştiren yaşlılar oldukları ifade edilmektedir (Kuzgun, 1972: 173-174). Bu anlamda kişisel farkındalığı yüksek, yaşamla iç içe olan, kendilerini etkileyen kararlara katılan, deneyimlerini çevrelerindeki insanlarla paylaşan, mutlu ve bir anlamda kendini gerçekleştiren bireylerin ise "bilge yaşlılar" oldukları öne sürülmektedir (Ardelt, 2000; Goldsmith, 2000).

Literatürde yukarıda açıklanan "Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde" yaşlılık dönemine özgü ihtiyaçlara yönelik pek çok bulgu, çoğunlukla uluslararası alandaki araştırmalara dayanmaktadır (Brink ve van Bronswijk, 2013; Chang ve Hisiao, 2006; Hart, 1983; Majercsik, 2005; Thielke ve diğ., 2012). Türkiye'de ise özellikle sosyal hizmet literatürü incelendiğinde Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini temel alarak yaşlıların ihtiyaçlarını inceleyen sadece Duyan ve Daniş (2006)'ın araştırmasına rastlanmıştır. Bu araştırmada (Duyan ve Daniş, 2006) Ankara'daki iki farklı huzurevinde yaşayan yaşlıların ihtiyaçları incelenmiştir. Bu anlamda özellikle Türkiye'de sosyal hizmet literatüründe yaşlıların ihtiyaçlarını (Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde) farklı örneklem grupları üzerinden belirlemeye olanak sağlayan daha fazla çalışmaya ve veri toplama aracına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Zira yaşlıların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, başarılı ve aktif yaşlanma fırsatlarının yaşlılara sunulması açısından ülkemizdeki yaşlıların ihtiyaçlarını belirleme ve bu ihtiyaçların karşılanmasını sağlama konusunda sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol aldıkları bilinmektedir.

Diğer yandan yaşlıların ihtiyaçlarını belirlemeye olanak sağlayan veri toplama araçları, vaka değerlendirme çalışmalarında sosyal hizmet uzmanlarının kanıta dayalı bilgi sağlamalarını da kolaylaştırabilir. Bu nedenle çalışmada Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temel alınarak ülkemizde yaşlıların ihtiyaçlarını daha kapsamlı bir biçimde araştırmaya ve tartışmaya olanak sağlayabilecek bir veri toplama aracı olan "Thunder Bay Ölçeği"ni Türkçe'ye uyarlayarak literatüre kazandırmak hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Amaç

Nicel araştırma olarak planlanan bu çalışmanın amacı, yaşlı bireylerin fizyolojik, güvenlik, sevme-sevilme, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının değerlendirilmesine olanak sağlayan "Thunder Bay Ölçeği" (Thunder Bay Questionnaire; Lakehead University, School of Social Work, 1976)'nin geçerlik ve güvenilirliğini test etmektir.

Çalışma Grubu

Çalışma, Ankara ilinde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Ankara'daki kamuya (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na), gerçek kişilere, dernekler ile vakıflara ve yerel yönetimlere ait huzurevlerinde ve yaşlı bakımevlerinde kalan yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Çalışmada, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1963 yılında Kiev'de düzenlenen "Dünya Sağlık Örgütü Konferansı"nda kabul edilen yaşlılığa ilişkin sınıflandırma dikkate alınarak 60 yaş ve üzerindeki bireyler "yaşlı" olarak kabul edilmiştir (Skeet, 1983). Buna göre 2013 yılı itibari ile Ankara ilinde bulunan kamuya, gerçek kişilere, dernek ve vakıflar

ile yerel yönetimlere ait yaşlı bakımevi ve huzurevinde kalan 60 yaş ve üzeri toplam 3176 yaşlı bireyin bulunduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamına ise toplam 203 gönüllü yaşlı birey dahil olmuştur. Araştırmaya katılan 203 yaşlı bireyin büyük çoğunluğu (%78.32) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na, 19'u (%9.35) yerel yönetimlere, 14'ü (%6.9) dernekler ile vakıflara ve 11'i (%5.42) gerçek kişilere ait yaşlı bakımevleri ve huzurevlerinde kalmaktadırlar. Araştırma kapsamındaki yaşlı bireylerin 121'i (%59.61) erkek, 82'si (%40.39) kadındır. Bu bireylerden 81 (%39.90)'i 60-74 yaş grubunda, 113 (%55.67)'ü 75-89 yaş aralığında, 9 (% 4.53)'u ise 90 yaş ve üzerindedir. Buna göre araştırmaya katılan yaşlı bireyler arasında minimum yaş 60, maksimum yaş ise 103'tür ($\bar{X} = 77.01 \pm 8.24$). Araştırma kapsamındaki yaşlı bireylerin 53'ünün (%26.11) ilkökul, 46'sinin (%22.66) lise, 37'sinin (%18.23) üniversite, 30'unun (% 14.78) ortaokul mezunu olduğu, 22'sinin (%10.84) okur-yazar olmadığı, 7'sinin (%3.45) yüksek lisans mezunu olduğu, 6'sinin (%2.96) herhangi bir okuldan mezun olmayıp sadece okuma-yazma bildiği, 2'sinin (%0.99) ise önlisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Bu bireyler arasında 147'si (%72.41) bekar, 33'ü (%16.26) eşinden boşanmış, 19'u (%9.36) evli, 4'ü (%1.97) ise eşinden ayrı yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin 148'inin (%72.91) çocuğu vardır, 55'inin (%27.09) ise çocuğu yoktur. Araştırmaya katılan yaşlı bireyler arasında 171'inin (84.24) sosyal güvencesi vardır, 32'sinin (%15.76) ise herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Bu bireylerden 112'sinin (%55.17) aylık geliri 1553-3000 TL aralığında değişmekte iken 22'sinin (10,84) ise 717 TL'den az geliri vardır. Araştırmada

11 (%5.42) yaşlı bireyin ise aylık geliri 3001 TL ve üzerinde olup, 7 yaşlı birey ise bu soruya yanıt vermek istemiştir. Araştırma kapsamında hiçbir geliri olmayan yaşlı birey (%10.84) olmakla birlikte, maksimum gelir düzeyi 6000 TL ($\bar{X} = 1284.90 \text{ TL} \pm 916.80$)'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla "Demografik Bilgi Formu" ve "Thunder Bay Ölçeği" kullanılmıştır.

Demografik bilgi formu

Demografik bilgi formunda araştırmaya katılan yaşlı bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla demografik sorulara (yaşlı bireylerin kaldıkları yer, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, sosyal güvence, gelir düzeyi) yer verilmiştir.

Thunder Bay Ölçeği

Thunder Bay Ölçeği, 60 yaş üzeri bireylerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı temel alınarak Lakehead Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü (1976) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 41 maddeden oluşan bu ölçek, ihtiyaçları; Maslow (1943)'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde tanımlanan 5 faktörde (fizyolojik, güvenlik, sevme-sevilme, saygı ve kendini gerçekleştirme) ele almıştır. Fizyolojik, güvenlik ve sevme-sevilme ihtiyaçlarının her biri 7 maddeden, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının her biri ise 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, her biri bir ihtiyaç türünü betimleyen maddeleri 4 basamaklı likert tipi ölçek üzerinden kendilerine en uygun olan seçeneği işaretleyerek doldurmuşlardır. Yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının

karşılama düzeylerine ilişkin yanıtları 4 düzeyde [(1) katılmıyorum, (2) biraz katılmıyorum, (3) biraz katılıyorum (4) katılıyorum] puanlanmıştır. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki bu araştırmada kullanılan Thunder Bay Ölçeği'ne ilişkin geçerlik ve güvenilirlik değerlerinin belirtildiği orijinal çalışmaya (Lakehead University, School of Social Work, 1976) yani birincil kaynağa literatürde rastlanmamıştır. Thunder Bay Ölçeğinin orijinalinin yer aldığı çalışmaya ulaşmak için ise bu çalışma kapsamında gerekli görüşmeler yapılmıştır. Ancak çalışmanın erken yıllarda yapıldığı ve orijinalinin elektronik ortamda yayınlanmadığı belirlenmiştir. Hart (1983) tarafından yapılan bir çalışmada ise Türkçe'ye uyarlama çalışmaları yapılan Thunder Bay Ölçeği'nin orijinali yer almaktadır. Hart (1983), çalışmasında, bu ölçeğin diğer araştırmalarda kullanılabilir düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğunu belirtmiş; ancak Thunder Bay Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik katsayılarına yer vermemiştir. Ölçeğin kullanıma açık olduğu ve bu çalışmada kullanılması konusunda sakınca olmadığına ilişkin olumlu görüş de alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmada veriler toplanmadan önce araştırmacının evreni kapsamındaki toplam 35 yaşlı bakımevi ve huzurevi ile telefon görüşmeleri yapılarak, görüşmelere olumlu yanıt bildiren 12 yaşlı bakımevi ve huzureviden gerekli izinler resmi olarak alınmıştır. Ölçek maddelerine ve demografik bilgi elde etmeye olanak sağlayan sorulara yanıt verebilecek 60 yaş ve üzerindeki yaşlı bireylere ulaşmak için her bir yaşlı bakımevi ve huzurevinde (varsa) sosyal hizmet

uzmanı ya da kurum yetkililerinin bilgi ve görüşlerinden yararlanılmıştır. Böylece ölçek maddelerini ve soruları anlayarak yanıtlayabilecek kapasiteye sahip olan ve zihinsel rahatsızlığı bulunmayan 60 yaş ve üzeri yaş grubundaki gönüllü yaşlı bireylere ilişkin doğru bilgilere bağlı olarak toplam 203 gönüllü yaşlı birey örneklem kapsamına alınmıştır. Katılımcılara öncelikle araştırmanın amacı ve akademik amaçlarla yürütüldüğü konusunda bilgi verilmiş, kimliklerini belli edecek herhangi bir bilginin paylaşılmayacağı özellikle vurgulanmıştır. Varsa katılımcıların soruları yanıtlanarak gönüllü yaşlı bireyler ile bilgilendirilmiş onam formu doğrultusunda görüşmeler 2013 Ağustos ve Ekim ayları içinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 20 dk. sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışmada 203 yaşlı bireyin Thunder Bay Ölçeği kapsamındaki maddelere ve demografik bilgi formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlara bağlı olarak elde edilen veriler SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmada demografik bilgi formunun oluşturulmasından ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasına ve çalışmanın tamamlanmasına kadar her aşamada bir istatistik uzmanının görüşünden yararlanılmıştır. Ölçeğin geçerliği; kapsam (içerik) analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için ise Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

Geçerlik Çalışması

Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun geçerlik çalışmaları

kapsamındaki kapsam (içerik) geçerliği için 3 araştırmacı ve 2 çevirmen tarafından ölçek maddeleri Türkçe'den İngilizce'ye ve İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Ayrıca yaşlılık alanında çalışan 3 akademisyen tarafından çevirilerin orijinallerine ve her bir madde-nin yaşlıların ihtiyaçlarını ölçmeye uygunluğu değerlendirilmiştir. Alanında uzman kişilerden alınan geri bildirimler doğrultusunda ölçekteki maddeler yeniden düzenlenmiş, uzmanlar tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve ölçek, son haline getirilmiştir. Thunder Bay Ölçeği'nin faktör yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını, bir anlamda yapı geçerliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, pek çok gözlenebilir değişkenin oluşturduğu faktörlerden (gizil değişkenlerden) oluşan faktöriyel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeyi amaçlar. İncelenecek model, ampirik bir çalışmanın verileri kullanılarak belirlenmiş ya da belirli bir kurama dayandırılarak kurgulanmış bir yapıyı tanımlayabilir (Sümer, 2000). Doğrulayıcı faktör analizinde modelin geçerliğini değerlendirmek için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. Bunlar içinde en sık kullanılanları; Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness, χ^2), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI) ve İyilik Uyum İndeksidir (Goodness of Fit Index, GFI). Ölçek modelinde gözlenen değerlerin $\chi^2/d < 3$; $0 < RMSEA < 0.05$; $0.97 \leq NNFI \leq 1$; $0.97 \leq CFI \leq 1$; $0.95 \leq GFI \leq 1$ ve $0.95 \leq NFI \leq 1$ aralıklarında

olması mükemmel uyumu; $4 < \chi^2/d < 5$; $0.05 < RMSEA < 0.08$; $0.95 \leq NNFI \leq 0.97$; $0.95 \leq CFI \leq 0.97$; $0.90 \leq GFI \leq 0.95$ ve $0.90 \leq NFI \leq 0.95$ ise kabul edilebilir uyumu göstermektedir (Kline, 2005; Sümer, 2000).

Güvenirlilik Çalışması

Thunder Bay Ölçeği'ndeki fizyolojik, güvenlik, sevme-sevilme, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını ölçen her bir alt ölçek için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

BULGULAR

Yapı Geçerliği: Thunder Bay Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi

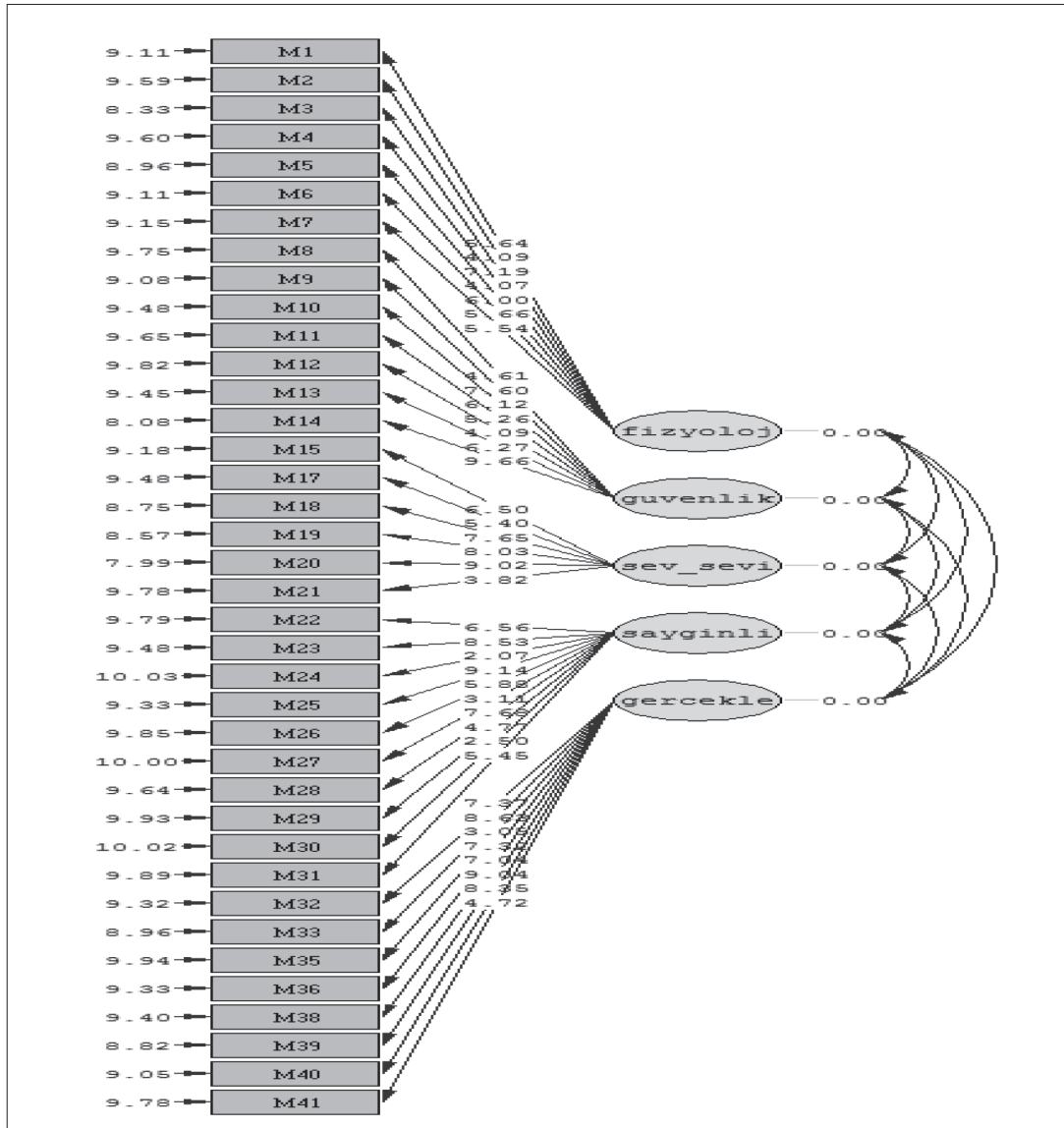
Bu bölümde, Thunder Bay Ölçeği'nin 5 faktör ve 41 maddelik yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Uygulanan ilk doğrulayıcı faktör analizinde istatistiksel olarak anlamlı olmayan t değerine sahip maddeler incelenmiştir. Sevme sevilme ihtiyacı faktöründeki 16. madde ile kendini gerçekleştirme ihtiyacı faktöründeki 34. ve 37. maddelerin t değerinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle, ilgili maddeler ölçek kapsamından çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Tekrar edilen analiz sonrasında anlamlı olmayan hiçbir t değerine rastlanmamıştır. Path diagramı Şekil 1'de yer almaktadır. Ayrıca araştırmada elde edilen uyum indeksleri $\chi^2=1324.56$, $\chi^2/sd= 2.02$, $RMSEA= 0.071$, $CFI=0.95$, $NNFI=0.94$ ve $NFI=0.86$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktöryel yapısını gösteren modelin gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, tüm katsayıların yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen 5 faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir.

Maddelere ait regresyon değerleri ve t değerlerine Çizelge 1’de yer verilmiştir. Çizelge 1 incelendiğinde, elde edilen regresyon katsayılarının ve t değerlerinin anlamlı olduğu ve modelin doğrulandığı belirlenmiştir.

Güvenirlik Çalışması

Thunder Bay Ölçeği’nin güvenilirliğinin belirlenmesinde iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Buna göre ölçekteki fizyolojik ihtiyaçlar faktörüne ilişkin alfa değeri 0.71; güvenlik ihtiyaçları faktörü için 0.81; sevme-sevilme ihtiyacı faktörü için 0.82; saygı ihtiyacı faktörü için 0.76 ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı faktörü için 0.77 olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. Thunder Bay Ölçeği'ne ait path diagramı

Çizelge 1. Thunder Bay Ölçeği'ne ait regresyon ve t değerleri

Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
Doğru bir biçimde beslenirim. (f)	0,40	5,64
Yaşlı birey için uygun bir barınma koşullarını sağlamak kolaydır. (f)	0,39	4,09
Odamdaki banyo temizliğim için yeterlidir. (f)	0,33	7,19
İstediğim zaman dinlenebilirim. (f)	0,13	4,07
Odam yeterince sıcaktır. (f)	0,16	6,00
Bazı egzersizler günlük işlerimin bir parçasıdır. (f)	0,56	5,66
Yeteri kadar kıyafete sahibim. (f)	0,25	5,54
Sağlık ihtiyaçlarımla karşılaşılması beni tatmin ediyor. (g)	0,35	4,61
Acil bir durumda birinden destek alabilirim. (g)	0,58	7,60
İhtiyacım olduğunda gezebilirim / seyahat edebilirim. (g)	0,51	6,12
Acil durumlar için biriktirdiğim yeterli param var. (g)	0,52	5,26
Yalnızken kendimi güvende hissedirim. (g)	0,32	4,09
İhtiyacım olduğunda devlet kaynaklarından para temin edebilirim. (g)	0,57	6,27
Günlük yaşamla geçmişte olduğu gibi baş edebilirim. (g)	0,75	9,66
Önemli / gerekli olduğumu hissedirim. (s)	0,53	6,50
Türkiye'nin yaşlıları kabul ettiğini hissedirim. (s) (*)		
Yakınlarımla tarafından sevildiğimi hissedirim. (s)	0,39	5,40
Yakın arkadaşlarımla var. (s)	0,46	7,65
Arkadaşlarımla birlikte eğlenirim. (s)	0,58	8,03
Konuşmak istediğimde mutlaka birilerini bulurum. (s)	0,66	9,02
Yaşamdan keyif alırım. (s)	0,36	3,82
Kendim olmaktan korkmam. (sa)	0,29	6,56
İstediğim şeyi yapmam mümkündür. (sa)	0,66	8,53
Yaşamın iniş ve çıkışları ile başa çıkabilirim. (sa)	0,26	2,07

Çizelge 1. Devamı...

Maddeler	Regresyon değerleri	t değerleri
Bir durumun üstesinden gelebilmek için kendi becerilerime güvenirim. (sa)	0,55	9,14
Geçmişimi kabul edebilirim. (sa)	0,32	5,88
Başkalarının benim görüşümü kabul etmeleri benim için gerekli değildir. (sa)	0,25	3,11
Kendi refahımla ilgilenirim. (sa)	0,46	7,68
Başkalarıyla ilişkilerimde güvende olduğumu hissederim. (sa)	0,38	4,77
Bir işi mükemmel olarak yapamasam da kendimi iyi / rahat hissederdim. (sa)	0,23	2,50
Yaşam biçimimi seviyorum. (sa)	0,37	5,45
Kendim için neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verebilirim. (k)	0,35	7,37
Aldığım kararlara güvenirim. (k)	0,44	8,63
Eylemlerim başkalarına zarar verme / başkalarını incitme niyetinde değildir. (k) (*)		
İnsanların esasen iyi ve güvenilir olduklarına inanırım. (k)	0,26	3,05
Kendim gibi olmakta özgür hissederim ve sonuçlarına katlanırım. (k)	0,28	7,32
Mahremiyetten / özel hayatın gizliliğinden hoşlanırım. (k)(*)		
Mevcut durumumda en iyisini yapmaya çalışıyorum. (k)	0,28	7,04
Kendimi güçlü hissediyorum. (k)	0,62	9,04
Kendimi yönetebileceğimi hissediyorum. (k)	0,46	8,35
İnsanlarla onların hakkındaki her şeyi onaylamadan vakit geçirebilirim. (k)	0,37	4,72

(f) fizyolojik, (g) güvenlik, (s) sevme-sevilme, (sa) saygı, (k) kendini gerçekleştirme, (*) analizler sonrasında ölçekten çıkarılan madde

TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında kullanılan Thunder Bay Ölçeği, yaşlı bireylerin fizyolojik, güvenlik, sevme-sevilme, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Araştırmada doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Thunder Bay Ölçeği'nin özgün formunda olduğu gibi 5 faktörlü bir yapısının olduğunu göstermiştir. Thunder Bay Ölçeği'ne uygulanan ilk doğrulayıcı faktör analizi sevme sevilme ihtiyacı faktöründeki 16. madde ile kendini gerçekleştirme ihtiyacı faktöründeki 34. ve 37. maddelerin t değerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu maddeler analiz dışında bırakılarak tekrar edilen istatistik analiz sonuçları, ölçekteki tüm maddelere ilişkin t değerlerinin anlamlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Thunder Bay Ölçeği için hesaplanan uyum istatistikleri ölçeğin daha önce belirlenen 5 faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyumlu olduğunu göstermiştir.

Diğer yandan Thunder Bay Ölçeği kapsamındaki 5 faktöre ilişkin Cronbach Alpha değerlerinin 0.71-0.82 arasında değiştii belirlenmiştir. Tezbaşaran (1997: 47), likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek bir güvenilirlik katsayısının olabildiğince 1'e yakın olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu anlamda araştırmada elde edilen sonuçlar, bu ölçme aracının güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir.

Ayrıca özellikle belirtmelidir ki literatürde, Thunder Bay Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapıldığı başka herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Thunder Bay Ölçeği'nin (Lakehead University,

School of Social Work, 1976) orijinalini de kullanarak yaşlıların ihtiyaçlarının, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temelinde incelenmesine olanak sağlayan Hart (1983)'ın çalışması bulunmaktadır. Thunder Bay Ölçeğini de kullanarak Hart (1983), bu çalışmada geçerli ve güvenilir yeni bir ölçek geliştirmiştir. Ulusal ve uluslararası literatürde Thunder Bay Ölçeği kullanılarak uyarlama çalışmalarının yapıldığı başka herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı için orijinal ölçeğe ilişkin geçerlik ve güvenilirlik sonuçlarının karşılaştırılması ve tartışılması sınırlı kalmıştır.

Diğer yandan bu çalışmada elde edilen bulgular, araştırma kapsamındaki 60 yaş ve üzerindeki yaşlı bireylerin yanıtları ile sınırlı olup, elde edilen sonuçlar Türkiye'deki yaşlı bireylerin tümüne genellenemez. Ancak araştırmada elde edilen bulguların daha geniş bir yaşlı örnekleminde yeniden çalışılması, Thunder Bay Ölçeği'nin psikometrik özellikleri hakkında daha kapsamlı bilgi vermesini sağlayabilir. Bu sınırlılıklara rağmen, çalışma Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe formunun bir grup yaşlı birey üzerinde uygulanarak bu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu gösteren ilk çalışma olması nedeni ile önemlidir.

Ayrıca Türkiye'de yaşlıların ihtiyaçları konusunda yapılan sınırlı sayıda ki araştırmalardan (Duyan ve Danış, 2006; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013) da anlaşıldığı gibi özellikle kurum bakımından yararlanan yaşlı bireylerin ihtiyaçları değişiklik göstermekte ve değişen ihtiyaçların karşılanması yaşlı refahı açısından önem taşımaktadır. Zira yaşlılığın bio-psiko-sosyal olarak özel bir karakteristiğe sahip olduğunu belirten Duyan ve

Danış (2006)'ın huzurevinde yürüttükleri araştırmada da gençlik ve yaşlılık dönemlerinde ihtiyaçların önceliğinin farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013) tarafından huzurevinde yaşayan yaşlılar üzerinde yürütülen çalışma sonucunda ise temelde ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik isteğin, huzurevini tercih etme üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013). Bu anlamda özellikle yaşam dönemleri içinde savunmasız / dezavantajlı bir grup olarak ifade edilen yaşlı bireylerin yaşlılık sürecinde değişen ihtiyaçlarının belirlenmesi açısından Türkçe'ye uyarılma çalışması yapılan veri toplama araçlarının önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu çalışmada geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe formu, ülkemizde yaşlıların değişen ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçların karşılanması ve sonuç olarak yaşlı refahını artırmaya yönelik girişimlerin hayata geçirilmesi açısından önem taşımaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada fizyolojik, güvenlik, sevmesevime, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını değerlendirmeyi sağlayan Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe formunun, yaşlı bireyler üzerinde uygulanmak için yeterli geçerlik ve güvenilirlik düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle ölçeğin Türkçe formunun, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi temel alınarak yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını değerlendirmek amacıyla yapılacak olan araştırmalarda kullanılabilecek yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Bundan sonra, özellikle Türkiye'de bu

konuda araştırma yapmak isteyen bilim insanlarına, bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Thunder Bay Ölçeği'nin Türkçe versiyonunu kullanılarak yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını daha geniş örnekleme ve farklı boyutları ile çalışmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). Huzurevinde yaşayan yaşlıların huzurevine yerleşme nedenleri ve huzurevi yaşamına ilişkin algıları araştırma. Ankara: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Akgün, S., Bakar, C. ve Budakoğlu, I.I. (2004). Dünya'da ve Türkiye'de yaşlı nüfus eğilimi, sorunları ve iyileştirme önerileri. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(2), 105-110

Ardelt, M. (2000) Antecedents and effects of wisdom in old age: A longitudinal perspective on aging well. *Research on aging*. 22(4), 360-394

Baysan, N. B. (2008). Yaşlıların yaşlılık algısı ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesini etkileyen faktörler. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Beğer, T. ve Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim Dergisi*, 25(3), 1-3

Brink, M. ve van Bronswijk, J.E.M.H. (2013). Addressing Maslow's deficiency needs in smart homes. *Gerontechnology*, 11(3), 445-451. doi: <http://dx.doi.org/10.4017/gt.2013.11.3.008.00>

Boss, G. R. ve Seegmiller, J. E. (1981). Age-related physiological changes and their clinical significance. *Western Journal of Medicine*, 135(6), 434-440

Canatan, K. (1997). *Din ve laiklik*. İstanbul: İnsan yayınları

Chang, Y. ve Hsiao, S. (2006). Quality of life. Scaling with Maslow's need hierarchy. *Gerontology*, 52 (6), 376. doi: [doi:10.1159/000094987](http://dx.doi.org/10.1159/000094987)

- Danış, Z. (2004). *Yaşlıların evde bakım gereksinimleri ve evde bakıma ilişkin düşünceleri - başarılı yaşlanma ve yaşlı bakım modelleri*. Ankara: Güç-Vak Yayınları
- Duyan, V. ve Danış, M. Z. (2006, 26-28 April). Need assessments of elderly living in two different elderly homes in Ankara. 2nd International Social and Applied Gerontology Symposium in Turkey, Antalya
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet: temelleri-yaklaşımları-müdahale yöntemleri*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No: 16.
- Duyan, V. ve Sahin-Kara, G. (2010). The effect of social work with groups on self-esteem and life satisfaction of a group of elderly who live in a nursing home. *Gerobilim*, 2: 33-44
- Duyan, V. ve Gelbal, S. (2013). Yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Türk Geriatri Dergisi*, 16(2), 202-209
- Genç, Y. ve Alptekin, K. (2013). Korunmaya muhtaç yaşlılara evde sağlık ve bakım hizmeti sunulması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/Ekim 2012-Mart 2013, 76-92
- Goldsmith, E. B. (2000). *Resource management for individuals and families*. USA, Wad Worth: Thomson Learning, Inc
- Güler, G., Güler, N., Kocataş, S. ve Akgül, N. (2009, 7-8 Mayıs). Yaşlıların sağlık bakım gereksinimleri. V. Ulusal Yaşlılık Kongresi. Sivas, ss. 358-364
- Güngör-Ergan, N. (2007, 1 Ekim). Yaşlılıkta sosyal uyum. I. Ulusal Yaşlılık Konseyi Kongresi, İstanbul, ss. 57-65
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı refahı: Yaşlılar için sosyal hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları
- Hart, F.W. (1983). Successful aging need satisfaction in Jewish senior citizens in Windsor, based on Maslow's hierarchy of needs. Unpublished master thesis, University of Windsor, Windsor, Ontario, Canada
- Howe, J. ve Tufan, İ. (2007). Yaşlılarda bakım gereksiniminin önlenmesi. *GeroBilim Dergisi*, 1(1), 72-85
- Kline R.B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press
- Koltko-Rivera, M.E. (2006). Rediscovering the later version of Maslow's hierarchy of needs: Self-transcendence and opportunities for theory, research, and unification. *Review of general psychology*, 10(4), 302. doi: doi: 10.1037/1089-2680.10.4.302
- Kurt, G. (2008). Türkiye'de yaşlılık olgusuna sosyolojik bir bakış (Sivas il örneği). *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas
- Kuzgun, Y. (1972). Kendini gerçekleştirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 10, 162-172
- Lakehead University, School of Social Work (1976). Study of the needs of senior citizens in Thunder Bay, Ontario, Thunder Bay
- Majercsik, E. (2005). Hierarchy of needs of geriatric patients. *Gerontology*, 51, 170-173. doi: doi:10.1159/000083989
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370-396. doi: doi: 10.1037/h0054346
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row, Publishers
- Onaran, O. (1981). *Çalışma yaşamında güdülenme kuramları*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 470, 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi: 13, Ankara: Sevinç Matbaası
- Önal-Dölek, B. (2009, 7-8 Mayıs). Geriatrik sosyal hizmet. V. Ulusal Yaşlılık Kongresi, Sivas, ss. 349-357
- Polat, Ü. ve Bayrak-Kahraman, B. (2013). Yaşlı bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki. *Fırat Tıp Dergisi*, 18(4), 213-218.

Reid-Cunningham, A. R. (2008). Maslow's theory of motivation and hierarchy of human needs: A critical analysis. Unpublished doctoral dissertation, Berkeley University of California, Berkeley, California

Skeet, M. (1983). Protecting the health of the elderly. Retrieved March 10, 2014, from [http://whqlibdoc.who.int/euro/phie/WHO_PHIE_18_\(part1\).pdf](http://whqlibdoc.who.int/euro/phie/WHO_PHIE_18_(part1).pdf)

Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3, 49-74

Thielke, S., Harniss, M., Thompson, H., Patel, S., Demiris, G. ve Johnson, K. (2012). Maslow's hierarchy of human needs and the adoption of health-related technologies for older adults. *Ageing International*, 37(4), 470-488. doi: doi10.1007/s12126-011-9121-4

Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu (2. baskı)*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını

Türkiye İstatistik Kurumu (2014). İstatistiklerle yaşlılar 2013. Retrieved from March 25, 2014, from <http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0CFMQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPdfGetir.do%3Fid%3D16057&ei=pu4xU5zNEIPqywOk8YCABw&usg=AFQjCNGHQ1H1YNW6CGHGjR1SpdJJStSQzw&sig2=qTkeveGy206y1mrEpM71vg>

Yapıcıoğlu, A. (2009). Modernleşme süreci ve yaşlılık: İki yerleşim yerinde modernitenin yaşlılığa etkileri. Yayınlanmamış *yüksek lisans tezi*. Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş (1. baskı)*. Ankara: Nika Yayınevi